

Edit B. Thomas, HELME. SCHILDE. DOLCHE. *Studien über römisch-pannonische Waffenkunde*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971; 55 p. text și note, 3 planșe în culori, 80 planșe alb-negru.

Prefață p. 7; I. — Coifuri. Coifuri de paradă din bronz cu ornamente relie-fate, p. 11—13; Coifuri de fier cu creastă și cu plăci protectoare, laterale, p. 13—25, Note, p. 26—27; II. — Umbo-uri, p. 31—42, Note, p. 43—44; III. — Pumnale, p. 47—53, Note, p. 54—55. Planșe — figuri — desene. Lista planșelor, figurilor și desenelor, p. 141—143; Index alfabetic, p. 147—150.

Coifurile, scuturile și pumnalele aparțin echipamentului de luptători; ele sînt arme de atac, dar mai ales arme de apărare. Pe lângă vitejia personală, executarea pompoasă a armurii indică și rangul luptătorilor în toate epocile.

Pentru romani, cărora le plăcea fastul și la care virtuțile războinice au ajuns să fie respectate în mod cu totul special, în general nu era indiferent în ce fel de „uniformă” erau îmbrăcați ostașii care aveau datoria, între altele, și de a propaga între semințiile „barbare” ideea de Imperiu.

Echipamentul luptătorilor romani a fost totdeauna cît se poate de practic și potrivit vremii. Cu toate acestea, pe lângă caracterul utilitar, corespunzător modu-lui de a purta război, confecționarea „plăcută” a armelor constituia în permanență o preocupare însemnată.

Și în armata romană eroismul a fost onorat în mai multe feluri: acordarea unor distincții militare, precum și a unor piese de armură de paradă. În majo-ritatea cazurilor armele de paradă au fost bogat ornamentate, în același timp însă ele au corespuns celui mai înalt grad al cerințelor conducerii războiului.

Aceste arme, pe lângă efectul lor moral datorat strălucirii și specificului lor, au format un izvor nesecat în trezirea continuă a sentimentului, spiritului războinic, eroic roman. Ele sînt, totodată, și documente istorice importante.

Luînd în considerare toată această gamă a celor mai diferite arme, dar mai ales rolul lor jucat în viața și istoricul Imperiului roman, prelucrarea științifică a unor tipuri de arme, fără îndoială, ne transmite o serie de cunoștințe noi în ceea ce privește cucerirea și romanizarea provinciei Pannonia. La fel, ele permit să vedem mai clar unele probleme politice, de conducere militară (strategică) etc. ale Impe-riului roman tîrziu pe teritoriul acestei provincii danubiene.

Studierea celor mai variate ornamente cu care aceste arme au fost împodobite, precum și a întregii simbolistici, oglindite prin decorațiunile figurative antropomorfe, zoomorfe și vegetale, cum sînt cele în relief, gravate, lucrate în stilul

„au repoussé“ sau chiar pictate (mai mult, în cazul unor pumnale se poate vorbi și de aplicarea aurului, argintului în formă de plăci subțiri sau a smalțului de diferite culori), ne permite să aruncăm o privire asupra manifestării omogene a ideii de Imperiu, asupra unei „ideologii“ atât de caracteristice pentru acest vast colos prin excelență mediteranean. Ideea de Imperiu a jucat, fără nici o îndoială, un rol extrem de important în procesul de romanizare, în procesul de contopire, de amalgamare al celor mai diferite popoare și populații din cele mai îndepărtate colțuri ale acestui stat enorm, fiind subjugate în diferite perioade și în cele mai variate împrejurări istorice de către falnică armata romană care, totodată, a fost și cea mai bună propagatoare a acestei concepții, conduse din centrul Imperiului.

Luind ca bază chiar numai această situație, putem afirma că publicarea celor mai reprezentative arme, cunoscute astăzi în Pannonia, constituie o cerință a istoriografiei contemporane. Necesitatea apare și mai stringentă dacă ne gândim la faptul că o astfel de lucrare recapitulativă, de caracter sintetic, nu ne-a fost cunoscută nouă pînă acum de pe teritoriul provinciilor est-dunărene. Nu scade cu nimic din importanța valorosului studiu al autoarei Edit B. Thomas nici faptul că anumite pasaje din lucrare au fost publicate cu diferite ocazii în paginile unor reviste de specialitate, cum sînt de pildă *Folia Archaeologica* sau *Archaeologiai Értessé*.

Fără pretenția de a cuprinde toate piesele, autoarea reușește să treacă în revistă o „dare de seamă“ — după cum ea însăși se exprimă — foarte utilă, demnă de urmat, a celor mai valoroase exponate din categoria armelor de paradă descoperite în Pannonia. În cadrul fiecărui grup de arme cercetătoarea scoate în evidență, într-un mod judicios, locul numeroaselor exemplare găsite în provincia amintită, făcînd trimiteri la alte frumoase analogii, provenite din diferite provincii (Britannia, Germania, Mesopotamia etc.). Edit. B. Thomas studiază cu acuratețea necesară problema datării obiectelor prezentate, pune în discuție problema atelierelor unde s-au confecționat și, înainte de toate, face o descriere amănunțită a tuturor detaliilor privind procesul de fabricare și de executare a lor. În legătură cu umbo-urile se prezintă și un tabel comparativ, foarte instructiv, al diferitelor ornamente ce împodobesc piesele de la Százhalombatta, Dunaföldvár (R. P. Ungară), Mainz A—B (R. F. Germania) și Hălmeag (R. S. România), iar în ceea ce privește pumnalele publică și un tabel sinoptic, înfățișînd procesul evolutiv al acestor arme ușoare din perioada lui Octavianus Augustus și pînă în timpul domniei bătrînului Nerva. Indexul de la capătul volumului ușurează foarte mult folosirea datelor din lucrare.

Tema, în ceea ce privește provincia Pannonia, este foarte actuală, deoarece pe porțiunea pannonică a Dunării, recent, cu ocazia unor lucrări de dragare în albia fluviului, a ieșit la iveală un pumnal splendid, iar un scut ornamentat (cel de la Százhalombatta) a fost găsit aproape de mal.

Din punctul nostru de vedere, ni se pare important de relevat umbo-ul roman găsit la Hălmeag (jud. Sibiu), expus în Muzeul de istorie al R. S. România din București, care, de altfel, se încadrează perfect în cerul pieselor de acest gen provenite de la Dunaföldvár, Százhalombatta, Mainz, Vindonissa etc.

Tocmai datorită cauzelor și calităților enumerate mai sus, această lucrare o recomandăm cu căldură specialiștilor antichității romane, și, în primul rînd, celor care se ocupă de problema armamentului din Imperiu.

ȘT. FERENCZI